

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคนเมืองบนพื้นที่บาทวิถี
ถนนสีลม

ชื่อผู้เขียน

The Practice of Everyday Life on Footpath, Silom Road

นางสาวปิยะดา คุ้มเดช

(Miss Piyawadee Khumdet)

แผนกวิชา/คณะ

คณะสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา สาขาวิชาสังคมวิทยา¹
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นลินี ตันธูวนิตร์

ปีการศึกษา

2554

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของคนเมืองบนพื้นที่บาทวิถีถนนสีลม” มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาว่าผู้ใช้พื้นที่บาทวิถีถนนสีลมมีความทรงจำต่อพื้นที่นี้อย่างไร 2) เพื่อศึกษาว่าผู้ใช้บาทวิถีถนนสีลมรับรู้ ให้ความหมาย และจินตนาการต่อพื้นที่นี้อย่างไร 3) เพื่อศึกษาว่าผู้ใช้พื้นที่บาทวิถีถนนสีลมกับผู้ควบคุมพื้นที่ดังกล่าว มีสัมภาระและอุบัйยในการต่อรองความสัมพันธ์ในพื้นที่อย่างไร การศึกษานี้อาศัยแนวคิดเกี่ยวกับเมืองและย่าน (Ernest W. Burgess (1967) และ Richard O'conner (1990)), แนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่ Henri Lefebvre (1974/1991) และแนวคิดปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน Michel de Certeau (1984) มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์

ผู้วิจัยใช้วิธีแบบปริมาณภาพ ในการสังเกตและการสัมภาษณ์แบบบึงโคลงสร้างจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มคนเดิน กลุ่มผู้ขาย และกลุ่มผู้ควบคุมพื้นที่

โดยสรุปแล้ว ในประเด็นเรื่องความทรงจำของผู้คนในพื้นที่นี้ ผู้ศึกษาพบว่ากลุ่มผู้ขาย (ซึ่งมีการใช้พื้นที่งานกว่ากลุ่มอื่นๆ) จะทำการเปลี่ยนแปลงหลักๆ ของบาทวิถีในช่วงปี พ.ศ. 2530-2540 โดยมีความเปลี่ยนแปลงสำคัญสามประการคือ 1) วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ การล้มละลายของบริษัทขนาดใหญ่ และสถาบันการเงินทำให้พนักงานตกงานเป็นจำนวนมาก 2) การเปลี่ยนแปลงนโยบายของกรุงเทพมหานคร ที่อนุญาตให้มีการขายของบนทางเท้าได้ และ 3) อาคารสูงหลายแห่งที่สร้างเสร็จพร้อมๆ กันได้เปิดให้บริษัทต่างๆ เข้ามาเช่าพื้นที่ในช่วงใกล้เคียง

กัน ทั้งสามป่วยภูมิปัญญาที่ทำให้บทวิถีถนนสีลมกล้ายเป็นพื้นที่ที่มีความหนาแน่นและจดจ่ออย่างที่เห็นในปัจจุบัน

ความหลากหลายของผู้คนในพื้นที่นี้นำมาซึ่งความสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างผู้คน กับพื้นที่ พื้นที่ที่มีความหมายแตกต่างกันไปตามปฏิบัติการความรู้และความทรงจำของคนแต่ละกลุ่ม พื้นที่บทวิถีถนนสีลมในความหมายของผู้ชาย คือ พื้นที่ทางเศรษฐกิจ, สังคม และ “บ้าน” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงชีวิตประจำวันที่ผูกพันกับพื้นที่ ในขณะที่คนเดินให้ความหมายว่า บทวิถีเป็นพื้นที่ของการพักผ่อน, เทศกาล-จับจ่ายใช้สอย, กิจกรรมกับเพื่อนและพื้นที่ของการจัดระเบียบ ซึ่งเป็นความหมายที่สะท้อนออกมายในแต่ละช่วงของการใช้พื้นที่ ASN ชีวิตประจำวันของคนเดินที่แตกต่าง หลากหลายกันออกไป และ ผู้ควบคุมพื้นที่ ให้ความหมายบทวิถีว่าเป็นพื้นที่ของการควบคุม-จัด ระเบียบ, พื้นที่ทางเศรษฐกิจและพื้นที่แห่งการ “เชื้ออาท”- “ผ่อนปรน” ด้วยความหมายที่ หลากหลายเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าบทวิถีถนนสีลมในฐานะที่เป็นพื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่ที่มีการซ้อนทับกันระหว่างกฎหมายที่เป็นทางการและกฎหมายที่ไม่เป็นทางการที่ผู้ชาย คนเดินและผู้ควบคุมพื้นที่เข้าใจรวมกัน และทำให้สิ่มมีลักษณะพิเศษซึ่งเป็นลักษณะความสัมพันธ์แบบตลาด ที่มีจากส่วนผสมที่มีลักษณะเฉพาะที่ชีวิตเมืองต้องหมุนรอบการทำงานและสิ่งอื่นๆ ก็มาซ้อนทับ ในบริเวณนี้

ในประเด็นเรื่องบุทธศาสนาและอุบัติในการต่อรองความสัมพันธ์ในพื้นที่ พบว่าผู้ควบคุมพื้นที่ไม่ได้บังคับใช้กฎหมายอย่างเต็มที่ อำนวยที่ใช้กับผู้ชายเหล่านี้ไม่ใช่อำนวยที่มาในแนวตั้งที่ผู้ควบคุมพื้นที่มีหน้าที่ใช้บังคับเพียงอย่างเดียว แต่อำนวยที่ผู้ควบคุมพื้นที่ใช้เป็นความสัมพันธ์ในแนวราบ ในขณะที่ผู้ชายเองก็ไม่ใช่ผู้ถูกกระทำหรือถูกกดทับจากโครงสร้างเสมอไป การพยายามเอกสารด้วยจากการประท หลบหลีก หลีกหนี เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นปฏิบัติการที่เกิดขึ้นบนพื้นที่ ความสัมพันธ์ของผู้คน บนพื้นที่บทวิถีจึงเต็มไปด้วยความซับซ้อนและหลากหลายความหมาย ของคนที่ให้ต่อพื้นที่แตกต่างกัน ดังนั้นเรื่องราวของการประท ต่อรองขัดแย้งกันจึงยังคงดำเนินต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

Abstract

The study focuses on 1) the Silom (down town business area of Bangkok) footpath users' memories of the area. The 'users' in this study include: vendors and pedestrian 2) meanings and imagination of the users to the area and 3) tactics and strategies used by users and officers for space control and negotiation. The study employs the concepts of City Life and Neighborhood adhered by Ernest W. Burgess (1967) and Richard O'Conner (1990), the Production of Space (Henri Lefebvre, [1974] 1991) and The Practice of Everyday Life (Michel de Certeau, 1984). Observation and in depth interview are used for data collection.

The vendors who have been in their business on Silom Footpath for more than 30 years identify three major incidents that lead to the change of the area. 1) The economic crisis in late 1997s caused unemployment of several factory workers. Some of the unemployed then became small vendors. It was the starting point of 'business' on Silom footpath, 2) The Bangkok Metropolitan Authority's (BMA) permission of vendors to use footpath, and 3) in mid 1992s Silom hosted many companies and financial institutions. The numbers of office workers have increased rapidly. The numbers of food vendors are also increased accordingly. At present Silom footpath becomes one of the busy areas in town during the daytime and the nighttime.

During the daytime, there are mostly food vendors and small shops along the footpath. These vendors perceive Silom footpath as their 'work place', 'social space' that they develop relationship with other vendors and some regular customers, 'home' where they tend their kids after school hours. The pedestrians who work in the area see Silom footpath as their convenience store and food court. Some of these office workers perceive the footpath as their leisure space. Footpath at Silom getting busy again after office hours, new vendors come to set up their carts. The cloth vendors are replaced by souvenir vendors to serve tourists. Office workers are just passing by quickly to get to trains. Some do their shopping, getting take away dinner, while other walk slowly and

enjoy miscellaneous vendors along the way. The Traffic Police acts as 'gatekeeper' who have to make certain that vendors has not penetrate into the street. The BMA staff have to control the vendors to set their carts at the right place and the right time. However, these officers do not strict to the rules and regulations at all time. They see the footpath as space for 'poor people's business.'

There are the cases where some vendors are arrested for selling illegal merchandise. However, there are also some negotiation of vendors and in some case, the rules are relaxed. If the negotiation does not success, they find other alternatives. The vendors signal the others that officers are in the areas. Some vendors simply run away, some hide their merchandises. Relationship among vendors and between vendors and officers are complex.

The "public space" of Silom footpath is created and defined by several users. The perceptions of space are conformed, contested and overlapped.

หัววิทยานิพนธ์	ห้างสรรพสินค้า: พื้นที่ปฏิบัติการทางชนชั้น
ผู้เขียน	(Department Store: The Practice of Class Distinction)
แผนกวิชา/คณะ	นางสาวyuwadee Wongweeraprasert
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	คณะสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา สาขาวิชาสังคมวิทยา
ปีการศึกษา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นลินี ตันธุวนิตร์
	2554

บทคัดย่อ

ในการศึกษาเรื่อง ห้างสรรพสินค้า: พื้นที่ปฏิบัติการทางชนชั้น มีค่ามามากวิจัย 3 ข้อ คือ (1) ห้างสรรพสินค้าสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงเมืองและย่านอย่างไรและมีกระบวนการผลิตสร้างพื้นที่อย่างไร (2) ห้างสรรพสินค้ามีกระบวนการสร้างความหมายเพื่อกำหนดคุณค่าและรสนิยมของกลุ่มคนอย่างไร และ (3) ห้างสรรพสินค้ามีกระบวนการสร้าง ตอกย้ำทุนของผู้บริโภคอย่างไร วิธีการศึกษาใช้ทั้งวิธีการเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์พนักงานขายสินค้าในห้าง การศึกษาข้อมูลเอกสาร และใช้วิธีการเชิงสำรวจ ซึ่งมีแบบสอบถามเป็นเครื่องมือสำรวจจากผู้บริโภคที่ใช้บริการในห้างทั้ง 2 แห่งฯลฯ 100 ชุด รวม 200 ชุด โดยเน้นการศึกษาเบรียบเทียบห้างสรรพสินค้า 2 แห่งจาก 2 ย่านดังกล่าว พร้อมอาศัยการวิเคราะห์ผ่านแนวคิดสังคมวิทยาการบิโภคของปีเตอร์ คอริแกน (Peter Corrigan) และทฤษฎีทางชนชั้นของแม็กซ์ เวเบอร์ (Max Weber) และปีแคร์ บูดิเยอร์ (Pierre Bourdieu)

ผลจากการศึกษา พบว่า พัฒนาการห้างสรรพสินค้าในสังคมไทย ได้รับอิทธิพลสำคัญมาจากการตั้งตระหง่าน ห้างสรรพสินค้าในไทยปรากฏตัวขึ้นมาคราว พ.ศ.2500 โดยวางแผนแห่งอยู่ในย่านการค้าหรือถนนสายสำคัญ เพื่อให้ผู้คนเดินทางมาอย่างสะดวก สินค้าที่จำหน่ายจะเน้นสินค้านำเข้าจากต่างประเทศและสินค้าฟุ่มเฟือย เพื่อตึงดูดลูกค้ากลุ่มสำคัญ คือ กลุ่มข้าราชการ เจ้าหน้าที่ ตลอดจนผู้ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจ-สังคมดี แต่ใน ราวกว่า พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา เมื่อห้างสรรพสินค้าหดหายแห่งเริ่มปรากฏตัวมากขึ้นได้ทำให้เห็นโฉมหน้าของห้างสรรพสินค้ามีความหลากหลายมากขึ้นพร้อมจัดวางตนในสถานะใหม่ คือ นอกจากจะเป็นแหล่งการค้า ก็เริ่มสร้างความหมายใหม่แก่พื้นที่ในฐานะพื้นที่ที่กลางของภูมิภาคหรือทำกิจกรรมต่างๆของคนเมือง ห้างสรรพสินค้าในความหมายใหม่จึงเป็นพื้นที่ที่เปิดกว้างสำหรับผู้คน/ผู้บริโภคที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

กระบวนการผลิตสร้างพื้นที่ นั้นพบว่า ทำเลที่ตั้งของห้างสรรพสินค้าทั้ง 2 แห่ง เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ความหมายของทั้ง 2 ห้างแตกต่างกัน กล่าวคือ ย่านชิดลม เป็นย่านใจกลางเมืองและเป็นศูนย์กลางธุรกิจที่สำคัญ ผู้บริโภคส่วนใหญ่เป็นพนักงานบริษัท นักธุรกิจ นักท่องเที่ยว สินค้าที่จำหน่ายภายในห้างก็เต็มไปด้วยสินค้าแบรนด์เนม รุ่นใหม่ ราคาแพง และการ

บริการที่เฉพาะส่วนตัว ในขณะที่ย่านปีนเกล้าห้างตั้งอยู่ในแหล่งที่พักอาศัย/สถานศึกษา ห้าง/ร้านขนาดย่อมและไม่ได้ตั้งอยู่ในกลางเมือง ผู้บริโภคส่วนใหญ่ เป็นกลุ่มนักเรียน นักศึกษาและพนักงานบริษัท สินค้าที่นำมาจำหน่ายมีความหลากหลาย เน้นยิ่ห้อที่ผู้คนนิยมโดยทั่วไป มีทั้งราคาแพงและถูก พ่อขี้อหาได้ พร้อมมีโปรโมชั่นลดราคาสินค้าอย่างต่อเนื่อง จึงดูดใจนักบริโภคอยู่ตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้เอง การเลือกทำเลที่ตั้งของห้างและผู้คนจึงมีความสัมพันธ์ต่อกัน โดยย่านทำหน้าที่ช่วยคัดกรองและแยกแยะคุณลักษณะของผู้บริโภคและคุณลักษณะของผู้บริโภคก็มีส่วนต่อการกำหนดหน้าตาและรูปแบบของห้าง

ส่วนกระบวนการสร้างความหมายเพื่อกำหนดคุณค่าและรสนิยมของผู้บริโภค พบว่า มี 2 กระบวนการ คือ (1) กระบวนการสร้างความหมายผ่านกลไกของห้างส่งผ่านไปยังผู้บริโภค โดยอาศัยผ่านการจัดวางพื้นที่ภายในและการวางแผนของสินค้า/บริการที่เหมาะสมกับคุณลักษณะและรสนิยมของผู้บริโภคและ (2) กระบวนการสร้างความหมายจากตัวผู้บริโภคไปยังกลไกของห้าง ซึ่งเกิดจากคุณลักษณะทางประชารวมของผู้บริโภค พฤติกรรมการใช้จ่ายและรสนิยมในการเลือกใช้สินค้า/บริการในห้างแห่งนั้น โดยถือเป็นการตอบสนองต่อกลไกที่ห้างได้สร้างขึ้น และทั้ง 2 ส่วนนี้ ทำงานอย่างสัมพันธ์กัน

ส่วนประดิษฐ์ห้าย การสร้าง ตอกย้ำทุนของผู้บริโภค พบว่า ผลจากการเลือกทำเลที่ตั้ง และการจัดพื้นที่ภายใน การวางแผนสินค้า ตลอดจนรูปแบบบริการ เป็นเครื่องมือที่จะทำให้กลุ่มผู้บริโภคได้สร้างความแตกต่างและตอกย้ำทุนของตนเอง ยิ่งได้บริโภคสินค้าหรือบริการที่ “ดี” และ “แพง” ก็ย่อมถูกมองว่าเป็น “คนรวย” “มีเงิน” ซึ่งเกณฑ์ในการให้คุณค่าในสิ่งที่จะต้องซื้อตามถิ่นอาศัยและการนิยามของกลุ่มคน ด้วยเหตุนี้เอง ห้างสรรพสินค้าในความหมายของการเป็นพื้นที่ในการแสดงตัวตนผ่านการบริโภค จึงเป็นอีกหนึ่งรูปธรรมของพื้นที่ทางสังคมที่สะท้อนให้เห็นถึงปฏิบัติทางทางชนชั้น โดยมีระบบฐานนิยมและกลไกตลาดเป็นเงื่อนไขหลักในการผลิตสร้างความหมายดังกล่าวแก่ห้างสรรพสินค้า ชนชั้น จึงมีความนิยามผ่านมิติทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องพิจารณา กับมิติทางสังคม-วัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริโภค ซึ่งเป็นเครื่องที่แทรกซึมอยู่ในชีวิตประจำวันของผู้คนในสังคมสมัยใหม่ในทุกด้าน

Abstract

The study on Department Store: The Space of Class Practice aims to answer 3 main questions (1) What are the relationship between the emergence of Department Store and changes in Bangkok, (2) How does the Department Store produce and reproduce taste and status of different social classes, and (3) What are the processes of production and reproduction of socio-cultural capital.

The study compares the Department Stores in business center located at downtown Bangkok (*Chidlom*) and in outbound of Bangkok (*Pinklao*). In depth interview and questionnaire survey were used to collect data. Key informants of the interview include: consumers of the Stores and sales clerks. Information on socio-economic background and the cultural goods consumed such as music, movies, clothing, food are based on a survey by questionnaire. The sample size is 100 in each Department Store. That brought the total number of subjects to 200. The Study employs the concepts of “sociology of consumption” adhered by Peter Corrigan, “class and class distinction” of Pierre Bourdieu.

Department Store in Thailand was much influenced by the French and British. The first Department Store in Thailand became in business around 1957. It located on major commercial area. Goods were luxury and imported. The Store's merchandises were imbued with glamour, romance, and therefore high-class consumer appeal. Chidlom Department Store was developed in 1973. It still being a “stand alone” store until now. The Store serves high and middle class shoppers. From 1977, numbers of Department Store were increased, including Pinklao Store in 1995. From being merely a commercial place, the newly developed stores have reconstructed themselves as leisure/social space where families, school kids, university students could consume. The Pinklao Stores is located in large shopping mall with several shops, restaurants, coffee houses, and exhibition hall.

Chidlom is located in downtown business center. Most of the Store's consumers are large companies' employees, business persons, bankers, consulate staff and tourists. In order to fulfill the socio-cultural needs of the customers, the Store carries new model and expensive branded products. There are also special services to individual shopper, such as fashion design, merchandise suggestion, one-stop shopping, and provision of special parking spots for “special (expensive) cars”. The

Department Store in Pinklao is located in residential/educational areas on the way to suburb Bangkok. Most consumers are school kids, university students and middle to lower middle classes employees. Goods are more diversified and generally-known brands. The merchandises are affordable and always come with discount promotion offer to attract consumers. The environment/location of the Store, to certain extent, screens and determines characteristics of consumers while the characteristics of consumers also shape the appearance of the Store.

Processes used by the Stores to produce and reproduce taste and status of consumers' social classes are (1) the production of space, in physical/production realm, is to lay the infrastructure/interior design to facilitate class taste. (2) In cultural/consumption realm the Store has to provide sense of distinction of individual consumer as being glamorous and elegant who deserve special services. There are also processes that consumers use to reproduce their socio-cultural class. Those who choose to be at Chidlom expect to be classified as high or upper middle class members either purchasing goods or merely imagining what it would be like to own them. Pinklao consumers feel relax being in the Store. Most of them do not visit Chidlom for fear of being "out-of-fit".

The processes of production and reproduction of socio-cultural capital employed by the Store and the consumers are intertwined. The tastes of consumers of cultural goods are produced by developing their capacity to see (voir) and know (savoir) cultural goods (for example; fashion, food, furniture and arts). Consumers who lack of specific knowledge feel lost in a chaos of shopping. The Department Store is one of the space to fulfill a social function of legitimating social differences.

หัววิทยานิพนธ์	สภาพสม บ่มิสม: ภาพตัวแทนความสุขทางเพศไทย พ.ศ.2521-2540
	Displeased Sex: Representation of Thai Sexual Pleasure,
	1978-1997
ผู้เขียน	นาย ณภัค เสรีรักษ์ (Mr. Napak Serirak)
แผนกวิชา/คณะ	คณะสังคมวิทยาและมนุษย์วิทยา สาขาวิชามานุษย์วิทยา
	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ยุกติ มุกดาภิจิตร
ปีการศึกษา	2554

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “สภาพสม บ่มิสม: ภาพตัวแทนความสุขทางเพศไทย พ.ศ. 2521-2540” ศึกษาการสร้างและเสนอความหมายว่าด้วย “การร่วมเพศ” และ “ความสุขทางเพศ” ที่เป็นบริบทฐาน/มาตรฐานในสังคมไทย ด้วยวิธีการวิเคราะห์ด้วยบท (textual analysis) จากคอลัมน์ตามตอบปัญหาเพศในเชิงการแพทย์ “สภาพสม บ่มิสม” ในหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ในช่วง พ.ศ. 2521-2540 ยังเป็นช่วงเวลาที่คอลัมน์ดังกล่าวทรงอิทธิพลต่อวิธีคิดเรื่องเพศในสังคมไทย เนื่องจากเป็น “พื้นที่” ที่กล่าวถึงเรื่องเพศ โดยเฉพาะ การร่วมเพศ อย่างตรงไปตรงมาและชัดเจนที่สุดที่ปรากฏในสื่อสารมวลชนในขณะนั้น

ข้อค้นพบของวิทยานิพนธ์นี้แสดงให้เห็นว่า ในด้านหนึ่งนั้นสภาพสม บ่มิสมนำเสนอความหมายของการร่วมเพศในฐานะที่เป็นกิจกรรมแห่งความสุขสมชื่งสมควรได้รับอย่างเป็นปกติ การร่วมเพศจึงเป็นกิจกรรมที่เป็นไปเพื่อการร่วมเพศเอง (sex-for-the-sake-of-sex) ไม่ได้เป็นไปเพื่อการผลิตลูกหรือสืบทอดเพื่อพันธุ์ แต่ในอีกด้านหนึ่งความสุขทางเพศยังถูกจำกัดไว้ด้วย บริบทฐานทางสังคมวัฒนธรรมโดยเฉพาะจริยธรรมของความเป็นครอบครัวเดียว ถึงที่สุดแล้ว ความสุขทางเพศจึงเป็นไปได้ภายใต้ครอบครัว/ชีวิตสมรสระหว่างหญิงกับชายเท่านั้น

Abstract

The thesis on “Displeased Sex: Representation of Thai Sexual Pleasure, 1978-1997” analyses construction and representation of meanings of normative “sexual intercourse” and “sexual pleasure” in Thai Society. The core data of this study are letters to medical sex advice column “Sep Som Bor Mi Som” (Displeased Sex) in popular newspaper “daily news”, together with published replies. Letters in this study date from 1978 to 1997, a period this column powerfully influenced Thai sexual knowledge, from its most straightforward and explicit writings on sexual matters.

The main findings are: Firstly, the column represents “sex-as-pleasure” and thus sexual pleasures are deserved when one has sexual intercourse. Consequently sexual intercourse practice itself is “sex-for-the-sake-of-sex” not sex for procreation. Secondly even though the column represents “sex-as-pleasure” and “sex-for-the-sake-of-sex”, ultimately the column emphasizes ethics of heterosexual nuclear family which is the site that provides the most pleasurable sexual pleasure.

หัววิทยานิพนธ์	หนุ่มสาวไทยกับพุทธศาสนาแบบมรรคาสในศตวรรษ 2550: ชีวิต ศาสนา ความเป็นสมัยใหม่
ผู้เขียน	(Gen Y and Lay Buddhism: Life, Religion and Modernity) นางสาวธิติมา อุรพีพัฒนพงศ์ (Miss Thitima Urapaepathanapong)
แผนกวิชา/คณะ	คณะสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา สาขาวิชามนุษยวิทยา
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา	อาจารย์ ดร. สายพิณ ศุพุทธมงคล 2554

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ “หนุ่มสาวไทยกับพุทธศาสนาแบบมรรคาสในศตวรรษ 2550: ชีวิต ศาสนา ความเป็นสมัยใหม่” ศึกษาชีวิตทางศาสนาของคนหนุ่มสาวเพื่อทำความเข้าใจบทบาทของศาสนาในสังคมไทยยุคใหม่ คำถามที่วิทยานิพนธ์นี้มุ่งหาคำตอบคือ คนหนุ่มสาวนับถือศาสนาอย่างไร พฤกษาต้องการอะไรจากการปฏิบัติศาสนา ผู้ศึกษาพบว่าขณะที่การปฏิบัติศาสนาของคนรุ่นพ่อแม่ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกิดขึ้นที่วัดและมักเน้นไปที่พิธีกรรม เช่น ทำบุญ ไหว้พระ แต่คนหนุ่มสาวปัจจุบันดูจะปฏิเสธการนับถือศาสนาในลักษณะนี้ ชีวิตในสังคมสมัยใหม่ทำให้พฤกษาซึ่งมาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคง และจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศ ต้องเผชิญกับความคาดหวังของครอบครัว ประกอบกับชีวิตการทำงานที่ไม่เปิดโอกาสให้เกิดความไม่สงบสนิทสมนและความໄว้เนือเยือใจระหว่างผู้ร่วมงาน ทำให้พฤกษาเกิดความวิตกังวล และเริ่มตั้งคำถามว่าชีวิตที่มีความหมายคือชีวิตแบบใด การแสวงหาของพฤกษาเริ่มจากการอ่านคู่มือพัฒนาตนเองและปรัชญา ควบคู่ไปกับการอาสาสมัครช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่างๆ ชีวิตทางศาสนาของคนกลุ่มนี้เริ่มต้นจากการเข้าร่วมการปฏิบัติธรรมตามแนวทางของติช นัท ยันห์ ที่หมู่บ้านพลัม ซึ่งนำไปสู่การรวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ และแนวทางปฏิบัติศาสนาแบบต่างๆ แต่การค้นหาไม่ได้ดูดีเท่านี้ การที่นับตั้งแต่ พ.ศ. 2512 เป็นต้นมา พุทธศาสนาในกลุ่มต่างๆ ซึ่งมีทั้งพระสงฆ์ และมรรคาสที่มีความรู้ทางศาสนา ได้นำเสนอการตีความหลักการทางศาสนา รวมทั้งวิธีการปฏิบัติธรรมที่หลักหลาຍขึ้น เปิดโอกาสให้คนหนุ่มสาวเหล่านี้ได้เข้าร่วมการปฏิบัติศาสนาตามแนวทางของกลุ่มต่างๆ การศึกษาเนื้พูดว่าแม้ในยุคปัจจุบันที่ผู้คนมีชีวิตอยู่ท่ามกลางความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศาสนา ในกรณีนี้คือศาสนาพุทธ ยังมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตคนหนุ่มสาว และหนุ่มสาวส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการตีความหลักการทางศาสนาและวิธีปฏิบัติที่ไม่เพียงมีจุดมุ่งหมายเพื่อความหลุดพ้นของปัจเจกบุคคล แต่ยังใส่ใจกับสังคม สิ่งแวดล้อม สันติภาพ และความเป็นธรรมทางสังคมด้วย

Abstract

The study is about the religiosity of young urban Buddhist Thais. This study focuses on a group of young people who are descendants of well-off families and graduated from top universities. Most of them work independently at the job of their choices. Nevertheless, all, at a certain point of time, felt deeply anxious. They had difficult relationships with their parents and urban way of life. This situation compelled them to think about their lives and the meaning of life. All began their voyage amidst piles of self-help and philosophy books while trying some volunteer activities. They eventually tried Buddhism as another remedy to their distresses. After attending a meditation retreat in the tradition of Thich Nhat Hanh, most found the practice helpful and enlightening. This particular kind of meditation, which could be done even when working, led to the formation of a small community of practice. Even so, most of the members, individually, continued to search for a "better" religious practice. Since 1969, there flourished religious groups with different interpretations of Buddhism and its practices. Besides temples and monks, there have been lay institutes and associations that offer "alternative" interpretation of the teaching of the Buddha and meditative practices. It is interesting to note that, among fifteen informants, only one of them remained attached to the temple while the rest engaged in religious practices that contributed both to the peace of mind as well as social good. This study finds that despite advancement in knowledge and technology, religion, in this case Buddhism, still has important role to play in young people's lives. Yet, the kind of Buddhism people tend to appreciate more is that which takes into account not only the individual but also society at large.

หัวข้อวิทยานิพนธ์	หลักสูตรแห่ง: อุดมการณ์และปฏิบัติการจริงในโรงเรียน กึ่งสถานสงเคราะห์
ชื่อผู้เขียน	Hidden Curriculum: Ideologies and Everyday Interactions at a Foster Home-School
แผนกวิชา/คณะ	นางสาวพิชามณฑ์ ทิพย์พัฒนากุล (Miss Pichamon Tippayapatanakun)
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	คณะสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา สาขาวิชามานุษยวิทยา
ปีการศึกษา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ยุกติ มุกดาภิจิตร
	2554

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้ศึกษา “หลักสูตรแห่ง” ที่ถ่ายทอดภัยในโรงเรียนทางเลือกสำหรับเด็กต้อง
โอกาสแห่งหนึ่ง การศึกษาครั้งนี้อาศัยแนวคิดเรื่องการปลูกฝังอุดมการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แนวคิด
“อุปนิสัย” (habitus) ของปีแอร์ บูร์ดี้ยอมาเป็นกรอบแนวคิดในการเก็บข้อมูลและทำความเข้าใจ
ปรากฏการณ์ โดยผู้ศึกษามีข้อเสนอว่า การตีความเรื่องภาพอย่างดับเบิลของผู้ปฏิบัติงาน และความ
ขัดแย้งของสองอุดมการณ์ที่โรงเรียนนำมาใช้ ทำให้เกิดปฏิบัติการที่ขัดแย้งกับอุดมการณ์เรื่องเรื่องภาพ
ที่โรงเรียนวางไว้ ประเด็นที่ศึกษาในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ได้แก่ 1) ทำความเข้าใจอุดมการณ์ของโรงเรียน
และค่านิยมของผู้ปฏิบัติการในโรงเรียน 2) ทำความเข้าใจปฏิบัติการจริงในชีวิตประจำวันของบุคลากร
ในโรงเรียน ที่มีแนวโน้มจะส่งผลต่อการเรียนรู้ พฤติกรรม และวิธีคิดของเด็ก ข้อมูลส่วนใหญ่ที่ใช้ใน
งานวิจัยชิ้นนี้เป็นข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ประกอบกับการ
สังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในการใช้ชีวิตของเด็กๆ ในโรงเรียน และปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กๆ กับครู
และผู้ใหญ่อื่นๆ ในโรงเรียน เป็นระยะเวลา 16 เดือน ในปี พ.ศ. 2552 – 2554

ในส่วนของอุดมการณ์หลักของโรงเรียนมี 3 แนวคิด ได้แก่ ชั้มเมอร์ชิล มอนเตสซอร์วีและพุทธศาสนา โดยทั้งสามหลักการนี้เน้นไปที่servicework ของเด็ก เพื่อให้พากษาเดิบต่อย่างอิสระ และไม่ตอกอยู่ภายในให้กวนเกณฑ์ที่ถูกตั้งขึ้นจากผู้ใหญ่

ในการพิจารณาหลักสูตรแห่งนั้น ผู้ศึกษาเน้นพิจารณา 2 ประเด็นด้วยกัน คือ 1) วิถีชีวิตที่ดีในสายตาของผู้ใหญ่ 2) เพศสภาพและค่านิยมตามเพศสภาพ ซึ่งพบว่าทั้งตัวหลักสูตรแห่งเอง และวิธีการถ่ายทอดหลักสูตรแห่งไปสู่เด็กล้วนขัดแย้งกับอุดมการณ์เรื่อง “servicework” ของโรงเรียน ทั้งนี้เพราะการขัดกันเหล่านั้นบางส่วนเป็นการบังคับให้เด็กกระทำไปตามความเห็นของผู้ใหญ่ ขณะเดียวกันก็เป็นการชี้นำทางความคิดเพื่อทำให้เด็กมีพัฒนารูปแบบที่สอดคล้องกับค่านิยมของผู้ใหญ่ มิใช่สิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้อย่างเสรีของเด็ก

ประเด็นสุดท้ายคือการวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้เกิดหลักสูตรแห่ง ที่มีส่วนขัดขวางไม่ให้อุดมการณ์หลักของโรงเรียนเรื่องserviceworkบรรลุผลได้อย่างเต็มที่ ผู้เขียนเห็นว่าสาเหตุมาจากการเลือกใช้แนวคิดที่ขัดแย้งกันเองของทางโรงเรียน และการตีความ “servicework” อย่างแอบเกินไป หรืออาจพูดได้ว่าเป็นการตีความอย่างสัมพันธ์และสอดคล้องกับอุปนิสัย (habitus) ของผู้ปฏิบัติการแต่ละคน serviceworkในความหมายตามอุดมการณ์ของโรงเรียนจึงไม่บรรลุผล

Abstract

This thesis studies a set of hidden curriculums delivered to students of an alternative education program at a foster home, which itself is a school. The thesis' data collection and interpretation are built on a theory of ideological embodiment derived from Pierre Bourdieu's concept of habitus. The study found that staffs working at the foster home have a limited idea about students' freedom. The notion of freedom interpreted narrowly by the staffs and the application of two incoherent ideas of alternative education by the school are responsible for a contradiction between the school's main ideologies and the practices implemented by the school staffs. I had conducted both formal and informal interviews as well as participatory observation at the school during 2009-2011. I demonstrate these issues in the two angles: firstly, the school's ideologies and the staffs' social values; secondly, everyday behaviors and interactions between students and school staffs.

The school's three main ideologies are drawn from Summer Hill, Montessori and Buddhism. Shown from the interview, the school head believes that such three ideologies share one common concept of freedom, and that this idea of freedom allows students' opportunity to gain education without any interference from adults. However, because the school can hardly supervise everyday interactions between students and staffs, the staffs deliver hidden curriculums, which contradict to the school's ideologies.

Two hidden curriculums focused in this study are the notion of proper lifestyle and the idea of gender, both of which are appropriated and disseminated by the school staffs. These hidden curriculums and the way they are conveyed to the students contradict the school's concept of freedom. Consequently, the students' learning process is interfered by the adults working at the school. And thus, the students hardly have freedom to think and to be what they choose. As a result, the school fails to provide freedom for students' learning

process. This failure derives from the contradiction between the school's ideologies and the staffs' mistaken idea of freedom, which is in turn derived mainly from the staffs' habitus.

หัววิทยานิพนธ์

โลกของคนหูหนวก

The Sound of Silence

ผู้เขียน

นางสาววรัชญา ชาลี

(Miss Waratchaya Chalee)

แผนกวิชา/คณะ

คณะสังคมวิทยาและมนุษย์วิทยา สาขาวิชามานุษย์วิทยา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

อาจารย์ ดร. สายพิณ ศุภุทธอมคงคล

ปีการศึกษา

2554

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์โลกของคนหูหนวก ต้องการทำความเข้าใจชีวิตของคนหูหนวก กลุ่มคนซึ่งมีวิธีการสื่อสารต่างไปจากคนหูดี ด้วยการติดตามการใช้ชีวิตประจำวันของนักเรียนในโรงเรียนสหศึกษา รวมถึงคนหูหนวกที่จบจากโรงเรียนสหศึกษาแล้วและใช้ชีวิตอยู่ในกรุงเทพมหานครกับต่างจังหวัด

ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนสหศึกษาเป็นพื้นที่สำคัญต่อการใช้ชีวิตของคนหูหนวก นักเรียนสูงสุดและฝึกให้สื่อสารด้วยการพูด อ่านปาก เขียน และด้วยภาษาอีก อยู่ต่ำสุดเวลาทั้งในและนอกห้องเรียน โดยมีป้าหมายเพื่อให้พากษาสามารถสื่อสารกับครู กับครอบครัว กับคนหูดีที่พากษาจะต้องเกี่ยวข้องเมื่อจบจากโรงเรียนไป โรงเรียนยังสอนการทำงานอาชีพเพื่อเป็นพื้นฐานในเรื่องงาน และเน้นย้ำถึงมารยาทของคนหูดีซึ่งนักเรียนหูหนวกพึงจะจำอยู่เสมอ ผลที่สำคัญของการเข้าเรียนในโรงเรียนสหศึกษา คือ สังคมคนหูหนวก จากเด็กที่เป็นคนหูหนวกคนเดียวในบ้านสื่อสารกับคนในครอบครัวได้น้อย เมื่อเข้าสู่โรงเรียนและได้เห็นคนหูหนวกคนอื่นๆ พากษาเมื่อภาษา มีอัตราหูบพูดคุยกับเพื่อนหูหนวก ได้เรียนรู้วิธีการใช้ชีวิตเป็นคนหูหนวกจากกันและกัน เรียนรู้วิธีการใช้เทคโนโลยี การบริโภคความบันเทิง

สำหรับคนหูหนวกที่จบการศึกษาจากโรงเรียนสหศึกษา พากษาเมื่อช่องทางที่จะสื่อสารกันเองและทำความสุขได้ไม่ต่างจากคนหูดี ปัญหาในชีวิตของคนกลุ่มนี้ เกิดขึ้นเมื่อเข้าต้องสื่อสารด้วยการพูด เขียน หรือจำเป็นต้องทำงานร่วมกับคนหูดี ความรู้สึกอับอาย เพราะใช้ภาษาไทยได้ต่างจากคนหูดีแยกคนหูหนวกออกจากคนหูดี และทางออกของชีวิตที่ไม่มีความสุข ด้วยการเกาะกลุ่มอยู่กับเพื่อนหูหนวกและอยู่ในสังคมของคนหูหนวก พากษาเมื่อเรื่องเล่า มีข่าวสาร

ความบันเทิงที่ผลิตขึ้นในกลุ่ม และมีการ “พับเพื่อน” เป็นกิจวัตรสำคัญที่ตอบรับถึงการอยู่ร่วมกันของคนหูหนวกท่ามกลางคนหูดี

Abstract

This research study aims to understand lives of the deaf who use a different language to communicate with “normal” people in everyday life. Data is gathered by engaging with several groups of the deaf to observe how they act in their schools for deaf in Bangkok. Alumni from schools of the deaf who live in Bangkok and others provinces are also interviewed and their activities observed.

We find that the school for the deaf plays an important role in the life of the deaf. Firstly, the school educates the deaf to communicate to people without disability, be they teachers, families and others in the society, by speaking, reading lips and using the sign language. Moreover, students are trained for basic vocation and social manners. More importantly, the school becomes the place for them to make friends and craft their own community through shared learning experiences and new technologies.

After graduating from the school, the students have various ways to spend their lives that are not so different from others. They, despite the training, still have communication problems in workplaces. The deaf consequently perceive themselves as being discriminated against and embarrassed when interacting with people without disability. To avoid such situation, the deaf individuals prefer to unite themselves into their own community, where they share information and stories, even create specific entertainments for the group.

หัววิทยานิพนธ์	โรงเรียนชายแดน: ปฏิบัติการอำนาจอธิปัตย์ในสภาวะยกเว้นและการปรับใช้ของเด็กพม่าพลัดถิ่น
ผู้เขียน	A School in a Borderland: Practices of Sovereignty in States of Exception and the Appropriation of Displaced Myanmar Children
แผนกวิชา/คณะ	นายวรเชษฐ์ เกียรติจันทร์ (Mr. Worachet Khieochan)
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	คณะสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา สาขาวิชามนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา	อาจารย์ ดร.อนุสรณ์ อุณโนน 2554

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง โรงเรียนชายแดน: ปฏิบัติการอำนาจอธิปัตย์ในสภาวะยกเว้นและการปรับใช้ของเด็กพม่าพลัดถิ่น ศึกษาเกี่ยวกับอำนาจอธิปัตย์ของรัฐไทยที่ปฏิบัติการในสภาวะยกเว้น เมื่อรัฐไทยต้องเผชิญกับอำนาจของรัฐ โดยใช้โรงเรียนในชายแดน (โรงเรียนบ้านท่าอากาศ) และใช้แนวคิดของไอ华 อง (Aihwa Ong) เป็นกรอบทำความเข้าใจปรากฏการณ์ แนวคิดดังกล่าวคือ สภาวะยกเว้น (state of exception) และอำนาจอธิปัตย์แบบแยกย่อย (graduated sovereignty)

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าสถานการศึกษาของรัฐในพื้นที่ชายแดน เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นสภาวะยกเว้นอย่างไร มีอำนาจประเภทใดบ้างที่ปฏิบัติการในเขตโรงเรียน นอกเหนือจากอธิปัตย์แห่งรัฐ อำนาจอธิปัตย์แห่งรัฐและองค์กรนอกรัฐแต่ละประเภทปฏิบัติการ อย่างไร มีการปรับตัวและประสานกันหรือไม่อย่างไร และเพื่อศึกษาว่าเด็กนักเรียนพม่าพลัดถิ่น ปรับใช้และให้ความหมายใหม่กับอำนาจอธิปัตย์เหล่านี้อย่างไร พากเข้าสานารถปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์กับอำนาจอธิปัตย์เหล่านี้ได้หรือไม่อย่างไร

งานวิจัยนี้เป็นงานศึกษาเชิงคุณภาพ อาศัยการศึกษาเอกสาร และเน้นการศึกษาจากภาคสนามเป็นหลัก โดยศึกษาด้วยวิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ผ่านตัวเด็กนักเรียนพม่าพลัดถิ่นสามกลุ่มคือ เด็กที่เรียนอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มที่สองเป็นเด็กที่เรียนอยู่ในหลักสูตรสามภาษา (Mini English Program) และกลุ่มที่สามคือเด็กที่เรียนอยู่ที่ศูนย์การเรียนแล้ว ต้องมาเรียนในระบบของโรงเรียน (School within School) ผู้ศึกษาลงพื้นที่ภาคสนามสองรูปแบบ

คือรูปแบบระยะสั้น เนพาะเมื่อโรงเรียนจัดกิจกรรม และรูปแบบระยะยาว คือการเข้าไปพักอาศัยอยู่ในโรงเรียนตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2554 ถึงมีนาคม พ.ศ. 2555 เป็นระยะเวลา 8 เดือน

ผลการวิจัยพบว่า รัฐไทยสร้างให้แม่สอดเป็นสภาระยกเว้นด้วยการตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ เพื่อปรับตัวให้สอดรับกับลักษณะนิยมใหม่ ทั้งยังยินยอมให้องค์กรข้ามชาติ เช่น UNHCR และองค์กรข้ามชาติอื่นๆ เข้ามาทำงานร่วม กล่าวคือ องค์กรปีตี้แแห่งรัฐไม่ได้รวมศูนย์เบ็ดเสร็จอย่างที่เข้าใจกันมาในอดีต โดยมองเรียกอธิปัตย์ที่ปรับตัวนี้ว่าอธิปัตย์แยกย่อย อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษาเสนอว่า สภาระยกเว้นไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในพื้นที่ทางเศรษฐกิจหรือพื้นที่ทางภาษาพเท่านั้น เพราะสภาระยกเว้นยังเกิดขึ้นในโรงเรียนของรัฐบริเวณชายแดนได้เหมือนกัน นำมาสู่การศึกษาโรงเรียนบ้านท่าอากาศ ซึ่งเป็นโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่แม่สอด เป็นโรงเรียนในสภาระยกเว้น และรัฐไทยก็ปรับตัวให้อำนาจอธิปัตย์แห่งรัฐทำงานในโรงเรียนอย่างยึดหยุ่นและแยกย่อย เช่นเดียวกัน เช่น การมีหลักสูตรพิเศษ การเป็นโรงเรียนกันชน (buffer school) เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนหรือการมีองค์กรแรงงานระหว่างประเทศ องค์กรการศึกษาลูก มูลนิธิช่วยไร้พรอมเดน และองค์กรข้ามชาติอื่นๆ เข้ามาทำงานภายใต้โรงเรียนเหมือนกัน

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่ารัฐจะทำงานร่วมกับอำนาจแบบอื่นๆ หรือไม่ แต่กรอบฐานความคิดเรื่องความมั่นคงยังคงอยู่ หน้าที่หลักของรัฐไทยยังคงเป็นเรื่องการสร้างความมั่นคงของชาติอยู่เหมือนเดิม เนื่องจากหลักสูตรภาษาไทย การควบคุมด้วยการเข้ามาสู่ระบบการเรียนร่วมกัน หรือแม้กระทั่งกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นพิธีในกิจวัตรประจำวันที่โรงเรียน หรือพิธีวันสำคัญต่างๆ รัฐก็ยังอาศัยเครื่องมือที่เป็นสัญลักษณ์ทางสถาบันgxัติริย์เข้ามาควบคุมนักเรียน ยิ่งกว่านั้น สัญลักษณ์เหล่านี้ไม่ได้ดำรงอยู่เฉพาะพื้นที่ของโรงเรียน แต่แทรกเข้าไปถึงพื้นที่ภายในบ้านของพวกษา

นอกจากนี้ เมื่อมองผ่านเด็กพม่าพลัดถิ่น พวกษาเหล่านี้ได้นำเทคโนโลยีแห่งรัฐ (technology of government) เข้าไปปรับใช้และให้ความหมายใหม่ ยกตัวอย่างเช่น การที่เด็กเลือกเข้าสู่ระบบการศึกษาของรัฐไทยส่วนหนึ่งเพื่อต้องการความรู้ด้านภาษาไทย การเรียนต่อในระดับต่างๆ และการต้องการบัตรประจำตัวบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน เพื่อเข้าสู่ประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของตนในประเทศไทย

การศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า ระบบการศึกษาในสถาบันการศึกษาของรัฐในพื้นที่ชายแดน เป็นปฏิบัติการอัมนาจรูปแบบหนึ่งของรัฐไทยในการเชื่อมต่ออัมนาจสูงสุดประเภทหนึ่งในสภาระยกเว้น ทว่าด้วยความที่ระบบการศึกษาในโรงเรียนแห่งนี้ยังมีเป้าหมายเพื่อความมั่นคงแห่ง

รัฐเป็นหลัก อำนาจอยู่ในปัตย์ของรัฐ ไทยจึงไม่ได้ปฏิบัติการในลักษณะยึดหยุ่นและแยกย่อยแม้จะอยู่ในพื้นที่ที่เป็นสภากาชาดกตาม

Abstract

This research, *A School in a Borderland: Practices of Sovereignty in States of Exception and the Appropriation of Displaced Myanmar Children*, explores Thai state's sovereignty operating in the state of exception when Thai state encounters other types of power by using a school in the borderland, Baan Ta-Aj school, as a case study. The frameworks used to understand the phenomena are Aihwa Ong's concepts of state of exception and graduated sovereignty.

The objective of this research is to inquire about how the educational institutions of the state in border areas are the space that has the character of the state of exception? What types of powers are operating in these schools in addition to the sovereignty of the Thai state? How are the sovereignty of the Thai government and other types of powers operating in these schools and nearby area? Do powers adapt to each other or coordinate with each other? Do displaced Myanmar students appropriate and give new meanings to the sovereignty? Can they change their relation toward the sovereignty? How?

This research is a qualitative research focusing on participant observation fieldwork and supplemented by literature research. Three groups of displaced Myanmar students studied in this research are grade 6 students, mini English program students and school within school students. There are two kinds of fieldwork used in this research. The first is a short term fieldwork when the school event took place. The second is long term fieldwork by staying in school for 8 months from August 2011 to March 2012.

This research found that Thai state made Mae-Sot district the state of exception by establishing the special economic zone to adapt to neoliberalism. The state allowed various international organization such as UNHCR and others. The state's

sovereignty is not centralized as previously understood. Ong calls this adapted sovereignty “graduated sovereignty”. However, the researcher argues that the state of exception did not take place only in the economic and physical space, but also took place in the border school. This leads to the study of Ta-Aj School which is a school that exists in Mae-Sot as the state of exception. Thai state also adapts its sovereignty to operate both flexibly and graduatedly. For example, there is a buffer school workshop to prepare to be a part of ASEAN community and the international labour organizations, global education organizations, Help Without Frontiers Foundation and other international organizations are allowed to work in school.

Nevertheless, even if the state's sovereignty seems to operate along with other types of powers in school in both flexible and graduated way, it is still based on the idea of state's security. The main task of Thai state is still the establishment of state's security as usual as can be seen from Thai program, from controlling the integration of education or even various events from everyday ritual at school to rituals performed at nationally important days which incorporate the monarch symbols to control the student. These symbols not only exist in school space, but also penetrated into students' homes.

Moreover, when looking at displaced Myanmar students, they took the technology of government to appropriate it and give new meanings to it. For example, these students choice to join the educational system of Thai state is partly due to their need of Thai language knowledge, their need for further education and their need the identification card for the people out of the state's register system which are all beneficial for their lives in Thailand.

This study shows that the educational system in state's educational institution in border area is a form of practice of Thai state sovereignty which is encountering other types of power in the state of exception. Nevertheless, because the educational system in this school also aims mainly for the state's security, the state's sovereignty do not operate flexibly and gradually in the place that is the state of exception as Ong suggested.

หัววิทยานิพนธ์	ยุวมุสลิมมะห์ ศรัทธา กับภาวะสมัยใหม่
	(Muslim Women Youth, Faith and Modernities)
ผู้เขียน	นางสาววิภาวดี พงษ์ปิน
	(Miss Wipavee Phongpin)
แผนกวิชา/คณะ	คณะสังคมวิทยาและมนุษย์วิทยา สาขาวิชามานุษย์วิทยา
	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	อาจารย์ ดร. รัตนา โตสกุล
ปีการศึกษา	2554

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ผู้เขียนสนใจศึกษาเกี่ยวกับกลุ่ม “ยุวมุสลิม” (ผู้หญิงวัยรุ่นมุสลิม) ที่เป็นสมาชิก “กลุ่มยุวมุสลิมบ้านริมแม่น้ำ” ซึ่งเป็นกลุ่มเยาวชนที่มาร่วมตัวกันในลักษณะจิตอาสาและใช้พลังศ้าสนาขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ณ ชุมชนมลายูมุสลิมแห่งหนึ่ง รอบๆ จังหวัดสมุทรปราการ และกรุงเทพฯ โดยผู้เขียนมีจุดประสงค์การวิจัยสองข้อคือ หนึ่ง ศึกษาผู้หญิงมุสลิมที่กลุ่มดังกล่าวว่า มีกระบวนการสร้างตัวตน (self-making) อย่างไรภายใต้เจตจำนงของการพยาຍາມอยู่ในกรอบศ้าสนา และสอง เพื่อดูว่ากระบวนการสร้างตัวตนดังกล่าวที่พวกระดมสร้างขึ้นนั้นมาปะทะประสาณ กับวัฒนธรรมความเป็นสมัยใหม่อย่างไร สำหรับวิธีการศึกษาผู้เขียนใช้ทั้งการเก็บข้อมูลเอกสาร และการลงภาคสนาม สมมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการกับคนกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ตลอดจนเข้าร่วมทำกิจกรรมกับกลุ่มยุวมุสลิมบ้านริมแม่น้ำ ตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2553-มีนาคม 2555

จุดประสงค์ในข้อแรก ผู้เขียนต้องการตีแย้งกับนักคิดตามกรอบเสรีนิยมตะวันตกที่มองเจตจำนงการพยาຍາมอยู่ในกรอบศ้าสนาของผู้หญิงมุสลิมเป็นเรื่องของความล้าหลังหรือถูกกดขี่ครองจำกัดโดยโครงสร้างสังคมชายเป็นใหญ่ โดยผลการศึกษาพบว่า จากการที่ “กลุ่มยุวมุสลิมบ้านริมแม่น้ำ” สร้างกระบวนการขัดแย้งสามาชิกหญิงชายทั้งทางจิตใจและระเบียบวินัยทางร่างกาย โดยกระทำผ่านการปลูก “เนรีต” ของสมาชิกในรูปแบบคู่ประชานทางศ้าสนา (subject to religion) ให้มีความชัดเจนและเข้มแข็งมากขึ้นเพื่อให้สมาชิกเป็นกลไกสำคัญในการตรวจสอบตนเองโดยผูกโยงชุดคุณค่า “ความเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม” กับ “ความเป็นมุสลิมที่ดี” (ในรูปแบบที่ดีต่ออัลลอห์) เข้าไว้ด้วยกัน อีกทั้งยังฝึกผ่านการจัดกิจกรรมสัมมนาเพื่อเตรียมความพร้อม ตลอดจนฝึกปฏิบัติงานจริงในการกิจกรรมต่างๆ ที่กลุ่มมีหน้าที่รับผิดชอบต่อชุมชน อย่างไรก็ตาม

ผู้เขียนคันபบว่า ในช่วงจะที่ดำรงสถานะความเป็นองค์ประธานทางศาสนาด้วยแรงศรัทธาที่มีต่ออัลลอฮุนน การมีศักยภาพในการเป็นผู้กระทำการ (agency) ของบุปผาลิมะห์กัลุ่มนีก์เกิดขึ้นควบคู่ไปพร้อมกันด้วย ผ่านกระบวนการสร้างตัวตนของพวกรือ เช่น กระบวนการ การถือศีลอด การถดถอยตามผู้และติดตามเพื่อความทันสมัย ตลอดจนการขึ้นจัดรายการวิทยุชุมชนและตัวตนที่พวกรือแสดงออกบนโลกออนไลน์ เช่นเฟสบุ๊ค มากไปกว่านั้น ด้วยแรงศรัทธาที่บุปผาลิมะห์ต่ออัลลอห์ ยังส่งผลให้ศาสนาถูกมองเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสร้างความชอบธรรม (mediated agency) ที่ช่วยกระดับตัวตนของพวกรือสู่พื้นที่ทางสังคมระดับต่างๆ รวมถึงเปิดทางให้เราเห็น “พลวัตรของบรรหัดฐาน” (discursive norms) ด้านการใช้พื้นที่ทางศาสนาที่เคยมีมาแต่ก่อนในสังคมมุสลิมทั้งระดับครอบครัวและระดับสังคม โดยระดับครอบครัว เช่นการมีอำนาจต่อรองทางศาสนาของผู้หญิงในพื้นที่บ้านแม่อยู่ในฐานะลูกสาว และระดับสังคมในกระบวนการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ทางศาสนาแก่คนอื่นๆ ในชุมชนบนพื้นที่มีสัดส่วนเป็นพื้นที่ๆ แต่เดิมให้อำนาจแก่เพศชายในการเป็นผู้นำ ตลอดจนกระตุ้นพื้นที่อ่อนไหว เช่นเปิดทางให้พวกรือสามารถสร้างชุมชนจินตนาการอย่างไม่จำกัดขอบเขตทั้งเชิงแบ่งเวลาและสถานที่ เชื่อมโยงตนเองกับกระแสนิสิตามานุวัตรในเขตแดนอื่นๆ ได้ทั่วโลก โดยที่การยกระดับตัวตนเพื่อเข้าสู่พื้นที่ต่างๆ ดังที่กล่าวมานี้ ไม่จำเป็นต้องยืนอยู่บนภารกิจของการต่อต้านท้าทายโครงสร้างสมอไป

จากข้อค้นพบดังกล่าว นำมาสู่การตอบจุดประสงค์ในข้อสอง ผู้เขียนต้องการเสนอว่าผู้หญิงมุสลิมไม่ได้ขัดแย้งกับความเป็นสมัยใหม่หากแต่ผลิตข้าตัวตนบนเงื่อนไขความเป็นสมัยใหม่โดยอาศัยทั้งหลักการอิสลามและการประทับประสาณวัฒนธรรมต่างๆ ในโลกสมัยใหม่เข้าด้วยกันโดยเงื่อนไขต่างๆ ของภาวะสมัยใหม่ที่ผู้หญิงกลุ่มนี้พยายามมาใช้ เช่น เทคโนโลยีการสื่อสารที่ช่วยให้เข้าถึงองค์ความรู้ต่างๆ ได้ง่ายขึ้น วัฒนธรรมบุรุโภคและความทันสมัย วิธีคิดแบบประชาธิปไตย และเสรีภาพ วัฒนธรรมข้ามแดนและการสร้างชุมชนจิตนาการบนโลกออนไลน์ โดยทั้งหมดทั้งมวลของกระบวนการประทับประสาณ ศาสนา และผลิตข้าตัวตนบนวัฒนธรรมต่างๆ ที่หลักหลาຍจากภาวะสมัยใหม่ที่กล่าวมานั้น แทนหลักสำคัญที่สุดที่พวกรือให้การยึดเหนี่ยวเอาไว้ก็คือหลักอิสลาม

Abstract

This thesis aims to study about Muslim women youth of a Muslim youth group entitled “Klum Yuwa Muslim Baan Rim Nam” comprising young Muslim women and men who are voluntarily working to promote group activities with the use of Islamic religious faith. The group is affiliated with a community in Samutprakarn and Bangkok province of Thailand. The study has two following objectives. Firstly, to study about the self-making process of Muslim women youth under their will to adhere to Islamic religious faith, and secondly to investigate how such self-making or identity construction has interacted with cultural modernity of the West. The study has employed ethnographic research principles as its main research methodology. Research documentation and intensive field work with the use of participant observation through formal & informal interviews, observation, and participation in group activities are conducted from June 2010 to March 2012.

In response to the first objective, the author attempts to argue with some liberal thinkers in the West who assert that the adherence to religious faith of Muslim women youth is a reflection of underdevelopment and domination within a patriarchic social structure. Based on research findings, the author has discovered that the Muslim youth group has socialized its female and male members both psychologically and physically through bodily discipline. Also, it is done through the process of raising awareness of members to subject to Islamic religion piously. Also, this process has somehow turned to be a mechanism of self-monitor when binding together with the value of “good membership” and “good Muslim” (as good slaves of Allah) and educational seminar activities for preliminary preparation and real action according to their responsibilities to the community.

Nonetheless, the author has discovered that while Muslim women youth maintaining their strong piety to Allah, their agency has gradually been strengthened through the process of self-making, such as the Muslim prayer times, Ramadan, the use of veil and modern fashion, their participation in the community radio and their on-line

identities expressed in Face book. In addition, their pious religious faith to Allah has been a significant factor to legitimize their role as mediate agency in various private and public arenas. Also, the author has observed the dynamism of discursive norms in both private and public spheres. At the family level, some Muslim women youth are able to negotiate with their fathers based on their pious Islamic faith even though they are females and daughters. In the public sphere, some Muslim women youth have taken a lead in religious preaching to others in the community. Traditionally, men should take a lead. In addition, the cyber space has opened up these Muslim women youth's world to create their unbounded imagined communities regardless of time and space. They are able to link themselves with world-wide Islamic communities. Self-making in various social spheres of these Muslim women youth does not necessarily stand in opposition to the existing social structure.

The above findings have led to responding to the second objectives. The author has argued that these Muslim women youth are not in opposition to Western modernity, but have reproduced their self-making based on Islamic faith principles and interaction with Western modernity, such as the use of modern internet & media technology to easily access to various kinds of knowledge available on-line, consumer culture, Western modernity, democracy and freedom, transnational culture and the creation of on-line imagined communities. All these mixes and matches of cultural Western modernity have partly contributed to their self-making in the contemporary modern world whereas Islamic religious principles have been the most significant instrumental foundation for them.

หัววิทยานิพนธ์	แรงงานข้ามชาติชาวปะโझกในกรุงเทพฯ : ชีวิตข้ามพรมแดนพื้นที่ของอำนาจและการต่อรอง
	(Pa-O migrant workers in Bangkok: powers and negotiation in transnational life)
ผู้เขียน	นายอดิศรา เกิดมงคล (Mr. Adisorn Kerdmongkol)
แผนกวิชา/คณะ	คณะสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา สาขาวิชามนุษยวิทยา
	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	อาจารย์ ดร. รัตนา โตสกุล
ปีการศึกษา	2554

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องแรงงานข้ามชาติชาวปะโझกในกรุงเทพฯ : ชีวิตข้ามพรมแดนพื้นที่ของอำนาจและการต่อรอง โดยมีวัตถุประสงค์หลักของการศึกษาคือการวิเคราะห์ถึงวิถีชีวิตของแรงงานข้ามชาติชาวปะโझกที่มาทำงานในพื้นที่กรุงเทพฯ โดยมุ่งที่จะทำความเข้าใจในสองประเด็นคือ 1. วิถีชีวิต และปฏิสัมพันธ์ของแรงงานข้ามชาติกับกรุงเทพฯ ระเบียบอำนาจ และผู้คนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมไทย ซึ่งส่งผลถึงผลกระทบของการเกิดขึ้นเมืองต่อการดำเนินชีวิต การปรับตัวของแรงงานข้ามชาติชาวปะโझกในสังคมไทย 2. รูปแบบของปฏิสัมพันธ์และปฏิบัติการของแรงงานข้ามชาติชาวปะโझกต่อรัฐไทย และอำนาจในรูปแบบอื่น ๆ ที่มีลักษณะของการควบคุม การขัดขืน และต่อรองในชีวิตประจำวัน โดยผ่านแนวคิดเรื่องปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน *The Practice of Everyday Life* ของ Michel de Certeau และประเด็นเรื่องศึกษาวิถีชีวิตของคนข้ามชาติที่ต้องใช้ชีวิตอยู่ในประเทศอื่นที่ไม่ใช่ประเทศไทย บ้านเกิดของตนเอง ผ่านแนวคิดลักษณะข้ามชาติ (Transnationalism) จากรงานของ Linda Basch, Nina Glick Schiller และ Cristina Szanton Blanc

จากการศึกษาพบว่าเมื่อแรงงานข้ามชาติชาวปะโโझกได้เดินทางข้ามพรมแดนมาเป็นแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย พวกรเข้าและเชื่อเหล่านั้นได้สร้างพื้นที่ในทางสังคมเพื่อจะช่วยให้สามารถปรับตัวและสร้างอัตลักษณ์ของตนเองในสังคมคนข้ามพรมแดน เพื่อความอยู่รอดของชีวิต ขณะเดียวกันจะต้องรักษาสายสัมพันธ์ของตนเองกับบ้านเกิด จึงทำให้การสร้างชุมชนของคนข้าม

ชาติหรือแรงงานข้ามชาติ ซึ่งลักษณะของชุมชนข้ามพรมแดนของแรงงานข้ามชาติชาวปะโombieในกรุงเทพฯ จึงเป็นชุมชนที่ถูกสร้างขึ้นโดยแรงงานข้ามชาติชาวปะโombie โดยยึดโยงกันด้วยลักษณะความสัมพันธ์อย่างน้อยในสามลักษณะ ได้แก่ชุมชนที่เกิดจากสายสัมพันธ์เชิงเครือญาติหรือกลุ่มเพื่อน ชุมชนในลักษณะที่สอง คือ ชุมชนที่ยึดโยงกันด้วยลักษณะทางชาติพันธ์ ชุมชนในลักษณะที่สาม คือ ชุมชนที่ยึดโยงกันด้วยประสบการณ์ความเป็นแรงงานข้ามชาติ ชุมชนเหล่านี้จะเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตภายในประเทศไม่คุ้นเคย ความเปลกแยก รวมถึงการเป็นชุมชนที่ช่วยเอื้ออำนวยให้แรงงานสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมใหม่ให้ได้่ายิ่งขึ้น

ขณะเดียวกันชีวิตของแรงงานข้ามชาติชาวปะโombieในประเทศไทย ก็ต้องเผชิญกับอุปสรรคปัจจัยทางเรื่องความเป็นอยู่ การทำงาน และอยู่ท่ามกลางการเฝ้าระวังตรวจสอบ หรือเข้ามาจัดการชีวิตโดยรัฐไทยผ่านกลไกอำนาจของรัฐที่ใช้การดูแล อดส่อง เฝ้าระวัง ตรวจตราและควบคุมแรงงานข้ามชาติ ไม่ว่าจะเป็นการกำหนด คัดกรอง หรือแยกแยกกลุ่มแรงงานข้ามชาติด้วยการขึ้นทะเบียนหรือการออกบัตร ควบคุมให้อยู่ในเฉพาะพื้นที่ที่ขอนอนภูมิทัศน์ทำงาน รวมทั้งให้นายจ้างเข้ามาควบคุมจัดการโดยกำหนดเงื่อนไขในการย้ายงาน หรือแม้แต่การเข้าไปจัดการตรวจสอบ แยกแยกคัดกรองแรงงานข้ามชาติว่าจะต้องมีสุขภาพดีเพื่อจะก่อให้เกิดผลิตภาพที่ดีในฐานะแรงงานในประเทศไทยผ่านการตรวจสอบสุขภาพ ผ่านกลไกการควบคุมของรัฐ ในสามัญทศศาสตร์(Strategy) ใหญ่ ได้แก่ ยุทธศาสตร์การควบคุมจัดการโดยใช้อำนาจและกลไกหลักของรัฐ, ยุทธศาสตร์การควบคุมผ่านกระบวนการจ้างงาน และ ยุทธศาสตร์การสร้างอุดมการณ์และกลไกการเฝ้าระวังแรงงานข้ามชาติให้แก่ประชาชนไทย

อย่างไรก็ดีภายใต้พื้นที่ชุมชนข้ามพรมแดนของแรงงานข้ามชาติชาวปะโombieที่อยู่ท่ามกลางของความพยายามควบคุมและจัดการของรัฐไทย แรงงานข้ามชาติชาวปะโombieได้อาศัยช่องว่างของกลไกการควบคุมโดยรัฐ เป็นช่องทางให้พากเข้าแทรกสอดตัวเองเข้าไปในช่องว่างดังกล่าวเพื่อต่อรองกับอำนาจของรัฐที่จะเข้ามาควบคุมจัดการ และทำให้เห็นถึงวงจรหรือเครือข่ายของความสัมพันธ์เชิงอำนาจในรูปแบบต่างๆ ได้ชัดเจนมากขึ้น เช่น การใช้การพักผ่อนในวันหยุด การซื้อปั้งเพื่อปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีลักษณะการควบคุมให้เปลี่ยนไปเป็นภาวะปกติ หรือหลุดพ้นจากการถูกควบคุมจับจ้อง ทำให้ความสามารถจะมองเห็นถึงภาวะการเป็นผู้กระทำการ (Agency) ของแรงงานข้ามชาติ ซึ่งเป็นสิ่งที่ เดอ เชอร์โล เห็นว่าจะเป็นวิธีการที่พิจารณาความสัมพันธ์เชิงอำนาจ โดยผ่านวิธีการที่ฝ่ายที่อ่อนแอกลุ่มครอบงำใช้จังหวะเวลา และโอกาสที่มีอยู่ ขยายประโยชน์จากฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่า เข้าเห็นว่า การดำเนินชีวิตประจำวัน

เป็นเรื่องของการแย่งชิงและต่อรองความสัมพันธ์ของอำนาจระหว่าง “ผู้กำหนด” กับ “ผู้ใช้” ไม่ใช่ความสัมพันธ์ทางเดียว แต่เป็นวงจรของอำนาจที่หมุนเวียนอย่างไม่สิ้นสุดในชีวิตประจำวัน

Abstract

The study entitled “Pa-O migrant workers in Bangkok: power and negotiation in transnational life” has two main objectives: firstly, to study about ways of life and the social interaction of Pa-O transnational migrant workers from Myanmar in Thai society pertinent to rules, regulations, and power relations with various groups in the host society, which have affected their living and adaptation into Thai society profoundly. Secondly, to study about their cultural patterns and practices in relation to the Thai government and other power groups in various forms of control, defiance and negotiation in their everyday life with the use of the concept relating to the Practice of Everyday Life by Michel de Certeau and issues relating to transnationalism concept proposed by Linda Basch, Nina Glick Schiller and Cristina Szanton Blanc.

The study has discovered that these Pa-O migrant workers have created a social space that helps them adapt to Thai society and construct their identity as cross-border people for survival in the host society. Also, they have maintained their close links with their home society. Transnational communities of these Pa-O migrant workers in Bangkok have three main following cultural characteristics: 1. communities created by a circle of family, relatives and friends, 2. communities established by their shared ethnic identity and culture as being Pa-O people, and 3. communities created through their common experience of being transnational migrant workers. These communities assist them to adjust to the host society greatly.

Transnational life of these Pa-O migrant workers in Thailand has encountered many problems pertinent to living and working as a consequence of the Thai state’s mechanisms to monitor, surveillance and control. This is evidenced through the screening and control of transnational migrant workers via registration and ID card issuance by the state authorities. In addition, these transnational migrant workers are

controlled to be in a specific area of work permit. Their employers have the rights to control and manage their moving work conditions or even to collaborate with the state mechanisms to manage, check, identify, and screen these migrant workers as to ensure that they are healthy to be good labor productivity for Thai society. These migrant workers need to go through the medical check-up regularly. In summary, state mechanisms for surveillance these transnational migrant workers can be classified into three main strategies: control and manage by the state authorities and mechanisms, control migrant labor via employment, and construct negative images of transnational migrant workers to the Thai public as a social mechanism to allow the public to watch over these alien workers.

Although there are mechanisms and control strategies to watch over their daily life in the host society, these transnational migrant workers have attempted to look for a loophole within the existing structure to express their interests and negotiate with the state's control and other management mechanisms. For example, they have used holidays and shopping to normalize state and employers' restriction and control. We can see their "agency" potentials as described by Michel de Certeau in the practice of everyday life. It is how the weak or the dominated side takes available time, opportunities, and advantages from the authority side. The author has agreed with Certeau that everyday life is the way of contention and negotiation of power relations between "the producer" and "the user" and it is not a one-way relational direction, but a never-ending flow cycle of power relations in everyday life.

หัววิทยานิพนธ์	“แฟนบอล”: ปฏิบัติการทางวัฒนธรรมของแฟนสโมสรฟุตบอลไทย
ผู้เขียน	นาย อารินทร์ ทองอุ่นคง (Mr. Arjin Thongyuukong)
แผนกวิชา/คณะ	คณะสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา สาขาวิชามนุษยวิทยา
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ยุกติ มุกดาภิจิตร
ปีการศึกษา	2554

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้ศึกษากระบวนการบริโภคของแฟนบอลสโมสรไทย เพื่อเสนอว่าความนิยมในฟุตบอลสโมสรไทยที่ปรากฏชัดเจนตั้งแต่ พ.ศ. 2552 ไม่ได้เป็นผลมาจากการจัดการแข่งขันที่เปลี่ยนไปเท่านั้น แต่แฟนบอลมีบทบาทสำคัญในการก่อให้เกิดวัฒนธรรมแฟนที่ช่วยส่งเสริมความนิยมในอีกทางหนึ่งด้วย ผู้เขียนเลือกศึกษาจาก “กลุ่มแฟนบอล” ของสโมสร เอสซีจี เมืองทอง ยูไนเต็ด, ชลบุรี เอฟซี, และการท่าเรือไทย เอฟซี ด้วยแนวคิดแบบแฟนศึกษา (fan studies) ที่มุ่งพิจารณา “ชุมชนแฟน” (fan community) และ “การผลิตขึ้นที่สอง” (secondary production) ที่เกิดขึ้นในกระบวนการบริโภคของแฟน ข้อมูลที่ใช้มาจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการเก็บข้อมูลภาคสนามทั้งการรวมซึมการแข่งขันในสนามและเข้าร่วมกิจกรรมนอกสนามกับแฟนบอล ตั้งแต่เริ่มฤดูกาลแข่งขัน 2553 ถึงช่วงต้นฤดูกาลแข่งขัน 2555

ผลการศึกษาพบว่า การซึมการแข่งขันฟุตบอลไม่ใช่จุดสิ้นสุดของกระบวนการบริโภค แต่เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้แฟนบอลต่อยอดไปยังการทำ “กิจกรรมนอกสนาม” ร่วมกันทั้งในวันที่มีหรือไม่มีการแข่งขัน การมีกิจกรรมร่วมกันจำนวนมากนี้ช่วยให้แฟนบอลรวมตัวกันเป็นกลุ่มแฟนบอล เช่นกลุ่มอุดรั้วเมืองทอง, N-zone, The Sh@rk Power, ฉลามกรุง, และThai HardCore Port (โชนดี) ซึ่งแต่ละกลุ่มก็จะมีลักษณะต่างๆกันไปตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของสมาชิกในกลุ่ม การรวมกันได้เป็นกลุ่มแฟนบอลนี้ช่วยเป็นทุนให้แฟนบอลสามารถแสดงบทบาทในการ “ร่วมผลิต” ได้ง่ายขึ้น ผลผลิตที่สำคัญของแฟนได้แก่ การถ่ายรูป การทำรายการโทรทัศน์

ออนไลน์ รวมไปถึงข้อมูลต่างๆที่เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต การผลิตอุปกรณ์เชียร์ ศินค้าของกลุ่ม แฟน รวมไปถึงการสร้างบรรยากาศในสนามและกิจกรรมที่แฟนบอลทำร่วมกันทั้งระหว่างการแข่งขันและนอกเวลาแข่งขัน กระตุ้นในบางครั้งกิจกรรมเหล่านี้ดูจะสำคัญกับพวกเขามากกว่า การซึมการแข่งขัน ดังนั้นแล้วผลผลิตของแฟนบอลเหล่านี้จึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ฟุตบอลสมอสรมีความนิยมขึ้นมา ในอีกส่วนหนึ่ง การรวมตัวกันได้เป็นชุมชนแฟนที่มีส่วนร่วมในการผลิตก็ทำให้แฟนบอลมีอำนาจในการต่อรองกับสโมสรหรือผู้จัดการแข่งขันมากขึ้นด้วย

แม้ว่าสโมสรและฝ่ายจัดการแข่งขันจะยังมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้ผลิตอุตสาหกรรมฟุตบอลสโมสรไทย แต่การที่แฟนบอลไทยมีส่วนร่วมในการผลิตเพื่อบริโภคนั้นแสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ที่ผู้บริโภคจะไม่ถูกครอบงำจากกลไกการผลิตแบบอุตสาหกรรมไปเดียว ทั้งหมด ผ่านวัฒนธรรมการบริโภคแบบแฟน ที่มีปฏิบัติการในการ sond ใส่ตัวตนลงไปในการบริโภค ร่วมผลิต และสร้างวัฒนธรรมของการมีส่วนร่วม (participatory culture)

Abstract

The objective of this study is to demonstrate that the popularity of Thailand Football League since 2009 is a result of not only a reform of the league management but also active roles of fan culture. This study focuses on fan groups of SCG Muangthong United, Chonburi FC, and Thai Port FC. The study employs a concept of fan studies that emphasize emergence of "fan community" and "the secondary production" in the process of consumption. To explore this phenomenon, the author collected information from documents, in-depth interviews, and fan groups' activities held during 2010 season to the early period of 2012 season.

The study found that attending football on-match is a starting point for further off-match activities held among fans. These activities draw individual fans into fan groups, such as, Ultra Muangthong, N-zone, The Sh@rk Power, Bangkok Shark, and Thai Hardcore Port. Each of these groups is distinctive because of their social and cultural backgrounds. Uniting into a group helps fans to express a role of "co-producer." Outstanding products of fan are, for instance, photo shooting, online television programs, information from the Internet, cheer stuffs, fan products, emotional

atmosphere in the competition and fans' activities both inside and outside stadium. Those activities sometimes seem more important for the fans than the games do. Thus, the product of fans is another factor that is responsible for the rise of Thailand Football League. In addition, the fan communities, emerged in the consumption of football league, can to a certain extent negotiate with their football clubs and the clubs' administrators.

Although the football clubs and the club administrators, as the producer, play dominant role in Thai football industry, this study argues that the fans also play significant roles in producing football industry. As a result, it is feasible that consumers are not completely deceived by industrial mechanism, because consumers create their fan identities via their production of consumption and participatory culture.

หัววิทยานิพนธ์	การเมืองบนเฟซบุ๊ก: วัฒนธรรม-การเมือง บนเครือข่ายออนไลน์ไทย พ.ศ. 2553-2555
	Facebook Politics: Culture-Politics On Thai Online Social Network (2010-2012)
ผู้เขียน	นายอาทิตย์ สุริยะวงศ์กุล (Mr. Arthit Suriyawongkul)
แผนกวิชา/คณะ	คณะสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา สาขาวิชามนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ยุกติ มุกดาภิจิตร
ปีการศึกษา	2554

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ “การเมืองบนเฟซบุ๊ก: วัฒนธรรม-การเมืองบนเครือข่ายออนไลน์ไทย พ.ศ. 2553-2555” ตั้งคำถามว่า การเคลื่อนไหวออนไลน์เปิดพื้นที่ทางการเมืองใหม่ๆ มากน้อยแค่ไหน สำหรับสังคมออนไลน์แยกขาดจากอินเทล์เน็ตเพียงใด ทั้งนี้เนื่องจากเงื่อนไขทางวัฒนธรรมและโครงสร้างทางการเมืองของสังคมที่เครือข่ายออนไลน์ตั้งอยู่ มีส่วนสำคัญในการกำกับทิศทางความเคลื่อนไหวทางการเมืองออนไลน์ วิทยานิพนธ์นี้จึงต้องการค้นหาว่า วัฒนธรรม-การเมืองบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ของไทยเป็นอย่างไร เชื่อมโยงกับพื้นที่ทางการเมืองของอินเทล์เน็ต และจะมีผลต่อสังคมออนไลน์ของไทยอย่างไร เชื่อมโยงกับพื้นที่ทางการเมืองของอินเทล์เน็ตและนอกอินเทล์เน็ต กลุ่มผู้ให้ข้อมูลคือนักศึกษาและคนทำงานที่ใช้เฟซบุ๊กอายุ 20-35 ปี

การศึกษานี้พบว่า การเคลื่อนไหวออนไลน์ในประเทศไทยจำเป็นต้องอาศัยทุนเชื่เดียวกับการเคลื่อนไหวอินเทล์เน็ต แต่เครือข่ายสังคมออนไลน์อนุญาตให้คนทั่วไปสามารถแลกเปลี่ยนทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมได้สะดวกขึ้น แม้สิ่งที่เกิดขึ้นบนเครือข่ายสังคมออนไลน์จะไม่ใหม่ไปเสียทั้งหมด แต่ก็เกิดการขยายวงของการสื่อสาร อำนาจในการควบคุมพื้นที่เคลื่อนไหวอยู่ในมือคนธรรมดามากขึ้น ความคิดสร้างสรรค์และทุนทางวัฒนธรรมก็ช่วยในการแสดงออกเรื่องที่โดยทั่วไปทำได้ยากในสังคม ซึ่งทำให้สุดแล้วทำให้มีเสรีภาพมากขึ้นในการแสดงออกและรวมตัว

อย่างไรก็ได้ ในบริบทของวัฒนธรรม-การเมืองไทย การเคลื่อนไหวออนไลน์เรียกร้องให้ต้องรักษาความสัมพันธ์ในลักษณะหนึ่ง การเป็นเพื่อนเฟซบุ๊กจึงมีเงื่อนไขของความเป็นเพื่อนแบบ

สังคมไทยเคลื่อนແຜງอยู่ ส่วนการแสดงออกทางการเมืองซึ่งอาศัยทุนทางวัฒนธรรมที่ยังคงจำกัด กลุ่ม ทำให้คนที่มีทุนเหล่านั้นอยู่เดิมสามารถเข้าถึงและแสดงออกได้ง่ายกว่า กระนั้นก็ตาม ความเข้าถึงง่ายโดยเบริยบเทียบของเครือข่ายออนไลน์ในประเทศไทย ก็ทำให้การแสดงออกทางการเมืองเปิดกว้างขึ้น ผู้เสนอความเห็นทางการเมืองที่ไม่ได้มีทุนทางสังคมมาก่อนสามารถเข้าร่วมได้มากขึ้น

Abstract

“Facebook Politics: Culture-Politics on Thai Online Social Network (2010-2012)” studies culture and politics on Thai online social network during the ongoing social and political conflicts of recent years. It investigates how online relationships create political spaces and how online societies and their offline counterparts connected. As the cultural conditions and political structures of the society that the online social network is built upon play important role to shape the direction of online political movement, this study raises the following questions: What are the culture and politics of Thai online social network? How online political spaces connect with offline political spaces? And what are major constraints for online political movement? Informants are university students and young professionals, aged 20-35 years old. Interviews and observations were made both on- and off-line.

It is founded that fundamentally online political movements need the similar set of social and cultural capital as offline movements do. However, online social network is more convenient for the accumulation, transformation, and transactions of capitals. Although online social network is not that entirely new space, as Internet users gain higher power to create and control their communication spaces, freedom to address prohibited issues is increasing.

However, being Facebook friend in the context of Thai culture-politics requires certain kind of relationship, making it a “Thai Facebook friend.” The well-received political expressions require cultural capital that limited to a small group of people.

Those who already have the required capital offline can have better access to and are more capable to express their ideas on the online space. Still, the relatively accessible to online social network in Thailand provides higher opportunity for political participation. Hence, those who had not had the social capital can now also join the space.